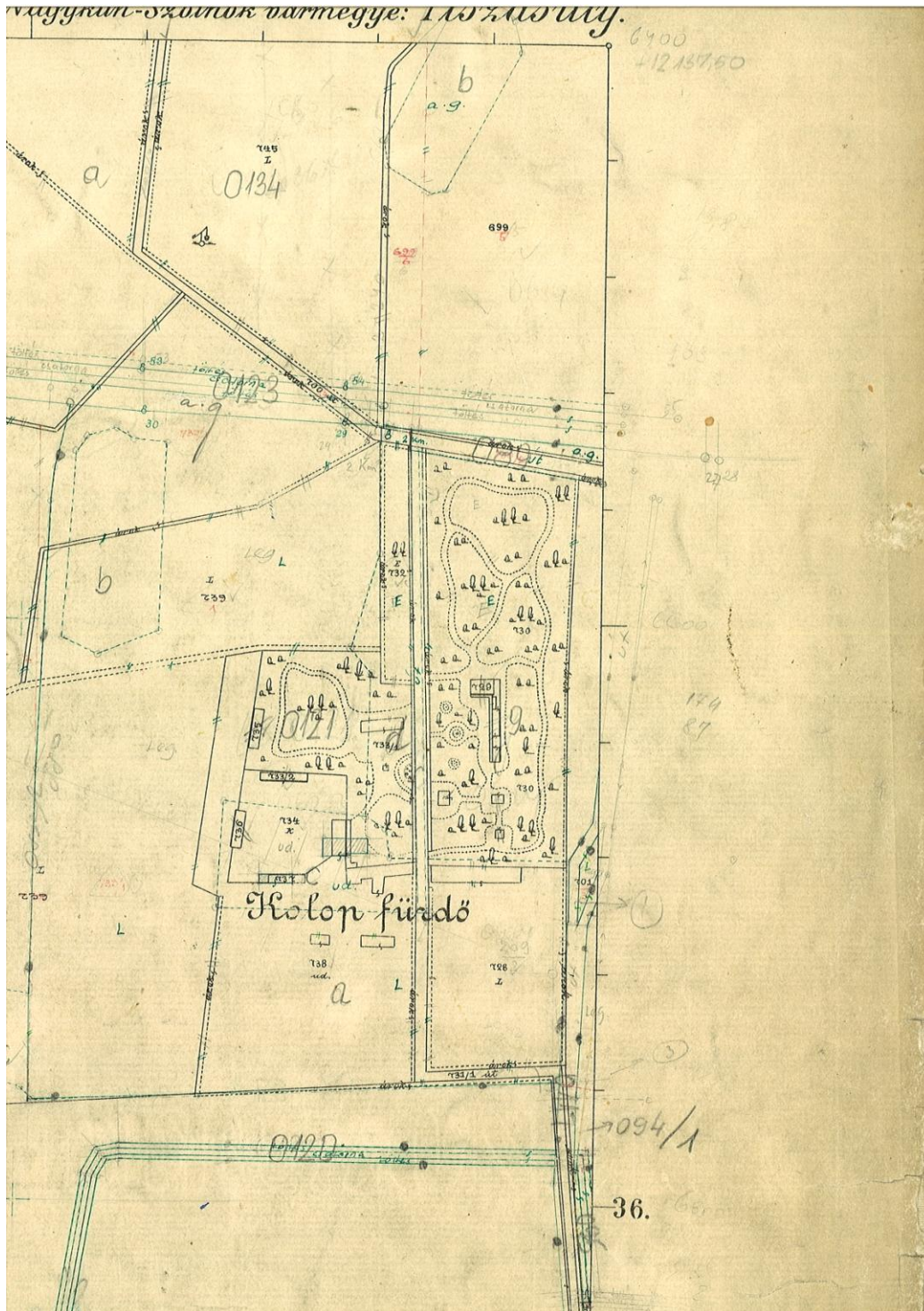

A tiszasülyi Kolopfürdő története (1893 – 1945)

Tartalomjegyzék

1/ Előszó

2/ Tiszasüly község környékének pleisztocén és holocénkori ösvízrajzi eseményei és ezek hatása az aljzat hidrogeológiai adottságaira

3/ A kolopi fürdőlétesítmény története 1893 – 1945 között

4/Utószó

5/ Felhasznált irodalom

Földünk több milliárd éves története csodálatos események sorozata: hegységképződések, vulkánkitörések, éghajlat és tengeri, tavi, mocsári, folyóvízi élettérváltozások követték egymást világszerte, és így a Közép-Tisza vidékén is.

Ezek mindegyike eredményezett valami máig fontosat: ivó és termálvizet, szentet, olajat és gázt tároló kőzettestek jöttek létre, melyek nélkül mai világunk létezni sem tudna. De nem csak a természet, hanem az emberek világa is bővelkedik csodás eseményekben, ezeket a történelemkönyvek és az irodalmi művek örökítik meg az utókor számára. Viszonylag ritka azonban az olyan mű, mely e kettőnek a kapcsolódását, egymásra hatását tárgyalja. Leginkább a mélyfúrások hőskorából, a XIX-XX. század fordulója környékéről ismerünk ilyeneket. Több alföldi településen például egy-egy módosabb polgár a saját pénzén készítette el az első egészséges vizet adó artézi kutat, és ezzel egyrészt sok ember életét megmentette a kolera és a tífuszjárványok pusztításától, másrészt pótolhatatlan ismeretekhez juttatta a földtani tudományt is. (Területünkön a jászberényi Pintér Mihály esete méltó az említésre). Más helyeken a Trianon utáni intenzív kőolaj és földgáz-kutatás „eredménytelensége” okozott jelentős változást egy-egy településektől távolabbi tanyás körzetben: a meddő fúrásokból feltörő gyógyhatású termálvízre a környékbeliek kezdetleges fürdőket építettek fel, majd ezek sikere, továbbfejlődése a következő 20-30 évben egy új település létrejöttéhez vezetett. (lásd: Cserkeszölő, Berekfürdő)

De vajon egy olyan hétköznapi, egyszerű esetben is összekapcsolódhat-e a geológiai csoda az emberivel, amikor egy alföldi gazda egyszerűen csak kimegy a legelőjére, hogy kutat ásson az állatainak itatása céljából? Tiszajenőn özvegy Vigh Pálné tette ezt, majd felfigyelve a jószágok egészségügyi javulására, elvégeztette a szükséges laboratóriumi vizsgálatot, melynek eredménye a máig termelő MIRA üzem létrejötte lett.

Tisasüly déli határában Végess Sándor birtokos járt hasonlóan, nála is állatainak kiváló egészségi állapotba kerülése indította el – a víz kénes szagán kívül – a vizsgáladást, mely pár év múlva a gyorsan híressé vált Kolopfürdő kiépítéséhez vezetett.

Ez utóbbi történet azonban nem csak csodálatra méltó, hanem tipikusan és tragikusan magyar is. A gazda a saját költségén tudományos vizsgálatok sorát végeztette el itthon és külföldön, majd a szakértők biztatására felépített a pusztaságban egy takarosnak mondott fürdőt szállodával, szórakozási lehetőséggel és postahivatallal.

Nem a haszonszerzés, hanem az olcsóság, kényelem és a gyógyítás jelszavában hitt, de már a kezdeti sikerek után szembe kellett néznie a környék elmaradott infrastruktúrájának hátrányával, az első világháború alatti és utáni katonai erőszakkal, dúlásokkal, végül műve – utódai kezében - ismét magára talált azért, hogy a 2. világháború eseményei végleg letöröljék a térképről. A következőkben Kolopfürdő - némely részletekben titokzatos, homályba vesző - történetét tárjuk az olvasó elé, megköszönve mindazon cégek és személyek segítségét, melyek nélkül ez a dolgozat nem jöhetett le volna létre.

Tiszasüly környékének pleisztocén és holocén kori ős-vízrajzi eseményei és ezek hatása az aljazat hidrogeológiai adottságaira.

Bár a kolopfürdői ásott kutak víztároló kőzete egyértelműen az ős-Tisza-Tarna-Eger-Laskó és Kánya patakok pleisztocén-végi - holocén-eleji vegyes ártéri hordaléka, a vízföldtani adottságok jobb megértése miatt néhány millió évvel korábbra, a pliocén oszcillációs szintjéig megyünk vissza az egykori ős-vízrajzi esemény bemutatásával.

Itt először is tisztáznunk kell, hogy pontosan mekkora üledéktömeget tartunk pleisztocén korúnak, mert történetünk kezdetén az Alföldön még csak kb. a felső 120-180 méterben levőket tartották annak, az ez alatti agyagokat, homokokat pedig a felső-levanteibe sorolták.

Aztán az 1960-as évektől kezdve a vízügyi geológusok – akikhez lassan, de csak részben csatlakoztak a MÁFI kutatói is – egyre lejjebb tolták a pliocén-pleisztocén határt, Urbanecsek János kb. 480 m körülire, mi a KÖTIVIZIG-nél pedig már 582 m-ről beszélünk Tiszasülynél.

A szakírók régi és általános vélekedése az is, hogy a pleisztocén kezdetét az alföldi területek jelentős megsüllyedésétől és az ezzel együtt járó nagy hordalékszállító energiájú folyóvízi korszak beköszöntétől számítják. Szerintünk viszont ez csak az ős-Duna hordalékkúpjának jó részére igaz, a mi Közép-Tisza vidékünkre nem. Az általunk pleisztocénnek mondott vastag öszlet kialakulás történetének előzménye ugyanis a felső-pannon oszcillációs szintjének utolsó harmadára vezethető vissza, amikor is az éghajlat meleg-szárazra változott, és ezért a legtöbb rész körzetben a rétegsorból eltűntek a vastag, már folyóvízi eredetű homokrétegek, helyüket agyag, kőzetliszt és kisebb finomhomok sávok vették át.

Ennek az azért még mindig valamennyire homokos rétegsornak a fedőjét részterülettől függően kb. 20-40 méter vastag tarkaagyagos öszlet alkotja, melyből teljességgel hiányoznak az életjelek. Lényegében tehát egyedül erre a vékony kőzettestre illik rá a vízügyi szakirodalom „levantei” megnevezése.

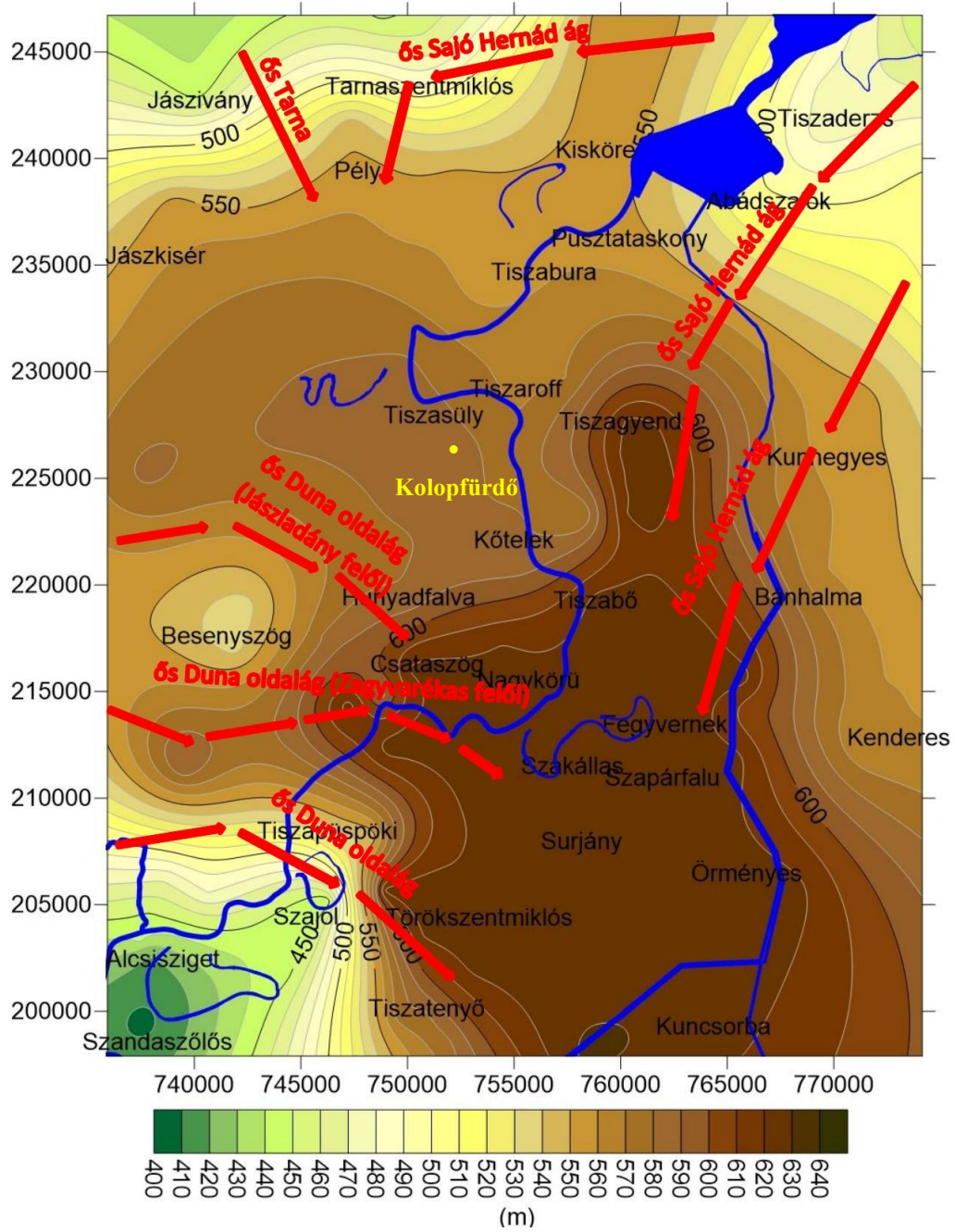
Ez a pliocén-végi száraz éghajlati szakasz illetve az ennek nyomán jelentéktelenné váló folyóvízi élettér kb. 4,1-4,2 millió évvel ezelőtt kezdett lassan megváltozni, mint azt a MÁFI kutatófúrásaiban elvégzett paleomágneses, virágor és nehézasvány vizsgálatok is kimutatták.

Nézetünk szerint pleisztocén ekkortól számítható, az események részleteit pedig a következőben mutatjuk be.

Tiszasüly körzetében, az alsó-pleisztocén 473-582 m között határolható le, és a rokon jászladányi terület kutatófúrása alapján tudjuk, hogy az első süllyedési fázisban még csak vékony finomhomok csíkokkal szabdaltsz agyagsorozat alakult ki, amely nem vagy csak alig tartalmaz pollent. A folyóvízi környezet végtelen energia szegénysége a kőtelki és a tiszaroffi kutak geofizikai szelvényén is jól látszik, mint ahogy az is, hogy a következő két süllyedés során ebben fokozatos változások álltak be. (1. számú térkép)

A megjelenő pollenek az éghajlat egyre nedvesebbé válását mutatják, a felerősödő folyóvízi energiák pedig egyre több homokréteg létrejöttét tették lehetővé.

Termeltetésre is alkalmasak leginkább a Sarud-Tiszanána-Tiszaroff-Jászkisér-Hollóhát vonalon jöttek létre a harmadik süllyedési fázisban, de ezek sem lennének képesek 200-300 liter / percnél nagyobb vízhozam adására, tehát legfeljebb régi típusú főtéri artézikutak vízbázisának szerepét tölthetnék be.

1. számú térkép. A pleisztocén összlet fekvőszintje a felszíntől m-ben.

A rétegek nyomvonalából viszont arra következtethetünk, hogy már ezek az alsó-pleisztocén- végi homokok is a terület akkori fő folyójának, az ős-Sajó-Hernád párosnak a hordalékai, természetesen a kisebb északi mellékpatakokéval keveredve.

A középső pleisztocéntól (260-473 m-ig) kezdve az ős-Sajó-Hernád páros Tiszafüred-Karcag között – egyben a Sarud-Tiszanána-Hevesvezekény vonal alatt - a korábbinál jóval nagyobb energiával nyomult rá a Közép-Tisza vidékére, amit azért tehetett meg, mert a pollenvizsgálatok a továbbra is enyhe éghajlat egyre csapadékosabbá válását mutatják.

Bármennyire is homokossá váltak azonban a Tiszafüred-Karcag közötti rész középső-pleisztocén rétegsorai, az Abádszalók-Kunhegyes vonalon túl már alig jutott jelentős vízmennyiség adására alkalmas durvább hordalék. Pedig a Tisza bal parti részén kialakult jelentős süllyedékvályú oda vonzotta volna folyók vizét, ha azok fő tömege már jórészt nem távozott volna előbb a Dévaványa-Szarvas táján kialakult még jelentősebben süllyedő üledékgyűjtőbe.

A következmény érintette Tizasüly lakosságát is 1913-ban, amikor az első egészséges vizet adó 320 méteres artézi kútjukat fúratták, és az +0,6 m-en csak 10 l/perc kifolyó vizet adott.

A Végess család 1911 körül Kolopon is lemélyítettett egy állítólag 450m-es kutatófúrást, melyből talán egy 347m-es csövezett kút lett. Erre azonban csak egy 1935-ös geológiai tanulmányban szereplő furadékminta leírásból lehet következtetni, mely 304-306m, 310-317,5m és 344-347m között mutatott homokréteget, az agyagos fekvőre viszont csak némi sötétszürke tőzeges agyagminta szolgált bizonyítékkal. De felül is komoly mintahiányok voltak, ismeretlen maradt például a 24-60m és a 144-222m közötti rész. A fenti adatokat közlő Sümeghy Józsefnek 1935-ben 150m-es talpmélységet mondtak erre a kolopi kútra, de ő csak 14 °C-os vízhőmérsékletet mért, ami legfeljebb 60-80m közötti mélységre utalt. A 310-317,5m és a 344-347m közötti homokok egyébként nagyjából a második és a harmadik süllyedési fázis határára esnek, és a közeli Kötelken is megtalálhatók.

A rétegsor üledékeinek jórészt sárga, sárgás-szürke színe is igazolja: ez a környék – bár önmagában jelentős süllyedékterület - mégis jórészt nélkülözte a folyamatos vízborítást, mert a túlparti még nagyobb süllyedékvályú egy-egy nagyobb elöntés után gyorsan levezette róla a vizet. Hozzátartozik az eddig elmondottakhoz, hogy a mai Északi-középhegység még nem létezett, a mögöttes területekről, a Kárpátokból érkező folyók közül pedig csak az ős-Sajó-Hernád páros rendelkezett jelentős vízbőséggel. A Tarna és a többi kis patak őse tehát csak jelentéktelen mértékben járult hozzá a területünk feltöltéséhez, mert kb. Hevesvezekény-Pély táján lehetett az elöntéseik érzékelhető déli határa.

A felső-pleisztocén (0-260 m-ig) kezdetén aztán bekövetkezett az a minden korábbinál nagyobb, szinte mindenre kiterjedő környezeti változás sorozat, mely nem csak a vízáradó homokrétegek ugrásszerű minőségjavulásával járt, hanem a korabeli éghajlatot, növény és állatvilágot is megváltoztatta.

Egyrészt területünkől nem túl messze megkezdte kiemelkedését a mai Északi-középhegység, ezért az északi patakok most már közletről és lényegesebb nagyobb energiával nyomultak rá a Tiszafüred-Tiszaroff vonal feletti területre. De összességében azért továbbra sem voltak túlzottan jelentősek, a Tarnának például Hevesvezekényig még közép és durvahomokos volt az üledéke, Tarnaszentmiklós-Pély felé viszont már csak 2-3 m-es finomhomok rétegeket tudott lerakni. A Kánya, Laskó és Eger patakok őse sem tudott többet, ezért Tizasülynek szerencséje, hogy a területét az ős-Sajó-Hernád páros töltötte fel, melynek munkájába az alulról számított harmadik süllyedési fázistól kezdve a Szarvas környékéről végleg elvándorló ős-Tisza is beszállt. A folyamatnak kolopi vonatkozása is

van. A fürdő ismeretlen artézi kútjának rétegsor leírásában 242-247m között viszonylag durvább homok szerepel (első süllyedési fázis), jól illeszkedve az ekkor zajló folyamatokba. Az előbbieken kívül – a Kárpátokon túli területek eljegesedése miatt – az éghajlat is hirtelen jelentős változáson esett át, hűvössé és csapadékossá vált, ami a területfeltöltő tevékenységet is jelentősen segítette. (uralkodó növény a *Pinus silvestris*) A történelmi hűség kedvéért azért el kell mondani, hogy a Tiszagyenda-Fegyvernek felé húzódó mély árok továbbra is elvonta a jobb partról a hordalék jó részét. A vízkutató fúrások geofizikai szelvénye alapján az utolsó, negyedik süllyedési fázis első feléig tartott az ős-Tisza és az ős Sajó-Hernád páros nagy energiájú közös területfeltöltő munkája, így a pleisztocén végére a rétegsorok sokfelé ismét agyagossá váltak, az egyes üledékek gyakori sárga, sárgásszürke színe pedig gyakran szárazzá váló környezetre utal.

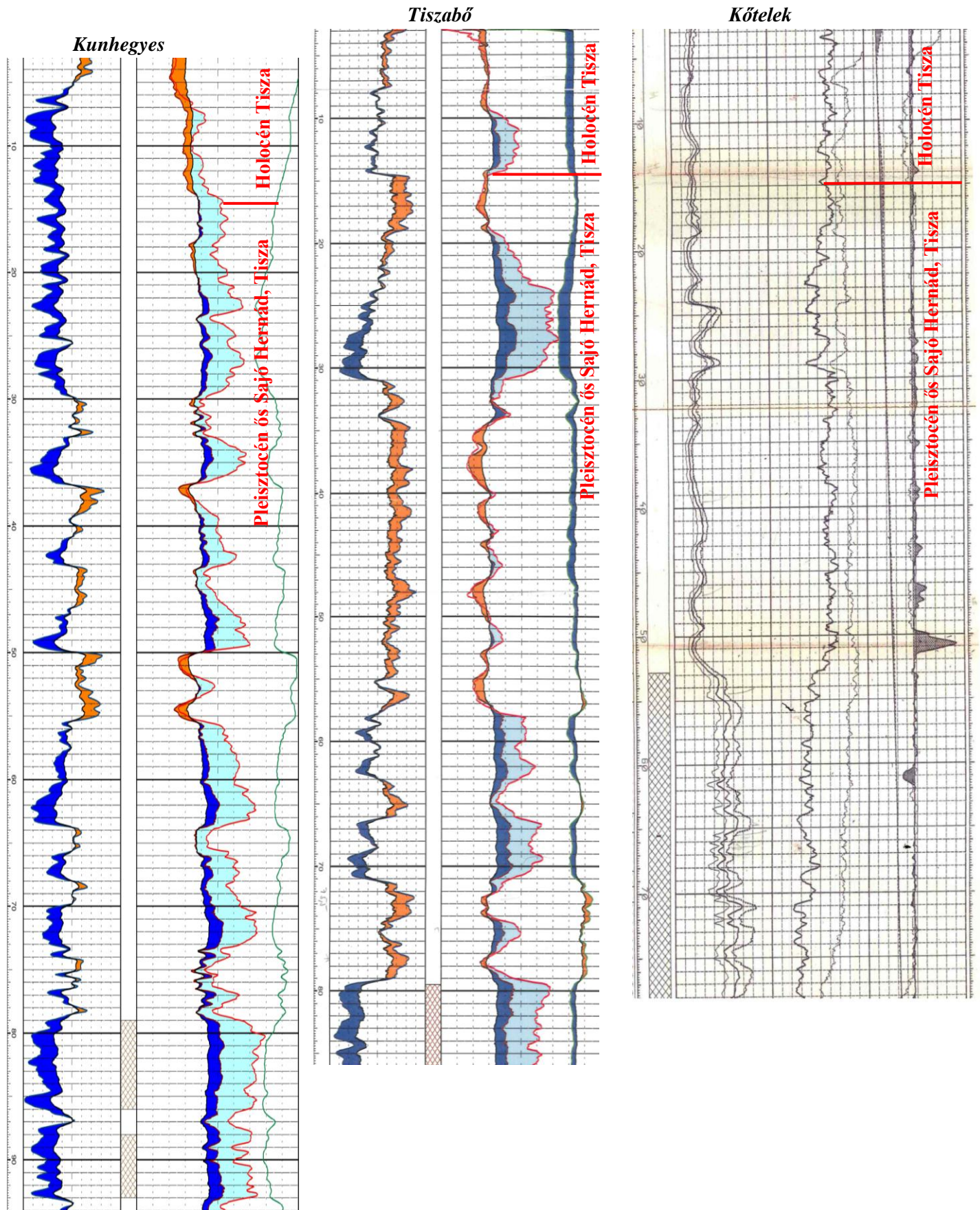
1935-ben dr. Sümeghy József magyar királyi osztálygeológus a Végess család felkérésére kutatásokat végzett Kolopon abból a célból, hogy a fürdő kútjainak védőterületét meghatározhassa.

A Mária kút melletti kutató fúrás a következő eredményt adta:

- 2,9-3,6 m-ig sárga homok
- 3,6-4,1 m-ig sárga, iszapos homok
- 4,1-5,1 m-ig sárga, agyagos iszap
- 5,1-5,5 m-ig kékeres sárga iszapos agyag
- 5,5-6,7 m-ig kékeres sárga agyagos iszap
- 6,7-8 m-ig kékeres sárga iszapos agyag
- 8-8,4 m-ig barnássárga iszap
- 8,4-8,8 m-ig kékeres barna iszap
- 8,8- 9,1 m-ig zöldesszürke iszap
- 9,1- 16,6 m-ig néhol kissé homokos kék iszap
- 16,6-18 m-ig sárga iszap
- 18- 21,7 m-ig sárga homokos iszap
- 21,7-27,3 m-ig kékeres sárga homok
- 29- 30,5 m-ig kék homokos iszap

A neves geológus a kolopi artézi kútfúrás 112-144 m közötti konkréciós agyagrétegéből *Viviparus böcki* Halaváts és *vastaghéjú* *Unio* sp. faunát határozott meg, ezért a kor elfogadott nézete alapján a 112 m feletti rétegsort a pleisztocénbe, az alatta levőt a felső-levanteibe sorolta. A további események megértése miatt ki kell jelenteni, hogy a tiszasülyi rétegsorok kb. 0-15 m közötti üledékeit –akár csak a szélesebben vett környékbelieket Jászakisér-Hollóhát – Tiszaszentimre között – már a szintén lényegesen lecsökkent energiájú, jelenlegihez hasonló Tisza és mellékfolyói lerakódásának tartjuk, ellentétben a korabeli geológusok egy részével. (lásd: Schafarzik és Vitális korabeli állásfoglalását)

Ennek a vékony, iszapos homokos összletnek az alsó néhány métere viszont érezhetően finomszemcsésebb a tőle keletebbre levőktől, ami arra utal, hogy a Tisza fő ága egykor nem a mai helyén, hanem Tiszaszentimre-Kunhegyes-Bánhalma-Fegyvernek felé haladt a Törökszentmiklós-fegyverneki süllyedék-kapu irányába. Néhány a jellemző ősmaradványok közül: a felső löszös részből *Succinea oblonga* Drap., *Vallonia pulchella* Müll., *Bythinia leachi* Shepp., *Valvata cristata* Müll., és a fekvőt alkotó iszaptól elő-elő kerülő mamut-maradvány az *Elephas primigenius*. (1 számú ábra)

1. számú ábra. Holocén és fekvő-pleisztocén korú üledékek közöttani feléptése Kolopfürdő környékén. A kőtelki szelvény Kolop közelében található.

A kolopi fürdőlétesítmény története 1893-1945 között

Tiszasüly kolopi határrészének egyik birtokosa, Végess Sándor mit sem tudott a fentiekről, amikor 1892-93 fordulóján körül úgy döntött, hogy állatai itatása céljából egy nagyméretű kutat ásat. Ahogy a lánya írta később a főispánnak küldött levelében „*a sors véletlen játéka folytán gyógykútra találtak*”, de maradjunk meg még a történelmi sorrendnél: a tulajdonosnak már az elején feltűnt a víz erős kénes szaga, az meg különösen elgondolkoztatta, hogy az állatai nemcsak szívesen itták a vizet, de jó karba is kerültek tőle, egészségesebbek lettek. A csoda-kút vizének híre gyorsan terjedt, így lassanként a környékbeliek is oda jártak ivókúrára gyomorbántalmaik, hörghurutjuk gyógyítása érdekében.

Végess gazda nagyon élvezte a váratlan sikert, ezért a megnövekedett érdeklődésre tekintettel egyrészt az elsőtől kissé távolabb – eltérő birtokrészekben - két további kutat ásatott, másrészt pedig az első, Máriának elnevezett kút vizét még 1893-ban dr. Lengyel Béla tanárnak küldte el vegyelemzésre. A tudós tanár rövidesen igazolta is a helyiek vélekedését, miszerint ennek a víznek az orvosi ásványvizek között van a helye.

„*E víz az elemzés adatai szerint kénes földes sós ásványvíznek tekintendő, mert fő alkotórészei a chloridok, nevezetesen a natriumchlorid. Ezek mellett a vízben nagy mennyiségben vannak sulfatok, ú. m. calcium és magnesiumsulfat. Lényeges a vízben foglalt kénhidrogén, amely mennyiségénél fogva a vizet határozottan kénes gyógyvízzé teszi.*”

KOLOPI																																																																																																										
KÉNES GYÓGYVIZ.																																																																																																										
—+ VEGYELEMZÉS —+																																																																																																										
<p>I. Tan tanár szerint csoportosítva.</p> <p>a) Egy kilogramm vízben foglalt alkotórészek:</p> <table border="0"> <tr><td>Natrium . . . . . Na . . . . .</td><td>0-9084</td></tr> <tr><td>Kalium . . . . . K . . . . .</td><td>0-0488</td></tr> <tr><td>Calcium . . . . . Ca . . . . .</td><td>0-4783</td></tr> <tr><td>Magnesium . . . . . Mg . . . . .</td><td>0-2813</td></tr> <tr><td>Mangan . . . . . Mn . . . . .</td><td>0-0062</td></tr> <tr><td>Vas . . . . . Fe . . . . .</td><td>0-0027</td></tr> <tr><td>Aluminiumoxyd Al₂O₃ . . . . .</td><td>0-0101</td></tr> <tr><td>Lithium . . . . . Li . . . . .</td><td>nyomai</td></tr> <tr><td>Strontium . . . . . Sr . . . . .</td><td>nyomai</td></tr> <tr><td>Sulfat . . . . . SO₄ . . . . .</td><td>1-4193</td></tr> <tr><td>Chlor . . . . . Cl . . . . .</td><td>1-6870</td></tr> <tr><td>Jód . . . . . J . . . . .</td><td>nyomai</td></tr> <tr><td>Phosphat . . . . . PO₄ . . . . .</td><td>0-0019</td></tr> <tr><td>Kovassav . . . . . SiO₂ . . . . .</td><td>0-0157</td></tr> <tr><td>Hydrocarbonat HCO₃ . . . . .</td><td>0-7110</td></tr> <tr><td></td><td style="text-align: right;">5-6503</td></tr> </table>	Natrium . . . . . Na	0-9084	Kalium . . . . . K	0-0488	Calcium . . . . . Ca	0-4783	Magnesium . . . . . Mg	0-2813	Mangan . . . . . Mn	0-0062	Vas . . . . . Fe	0-0027	Aluminiumoxyd Al ₂ O ₃	0-0101	Lithium . . . . . Li	nyomai	Strontium . . . . . Sr	nyomai	Sulfat . . . . . SO ₄	1-4193	Chlor . . . . . Cl	1-6870	Jód . . . . . J	nyomai	Phosphat . . . . . PO ₄	0-0019	Kovassav . . . . . SiO ₂	0-0157	Hydrocarbonat HCO ₃	0-7110		5-6503	<p>Szabad és kötött szén-sav együttes mennyisége CO₂ . . . . . 0-7793</p> <p>Szabad szén-sav CO₂ . . . . . 125 cm³ = 0-2670</p> <p>Kénhidrogén H₂S . . . . . 21 cm³ = 0-0322</p> <p>A víz hőmérséklete . . . . . 12-8° C.</p> <p>Fajsúly . . . . . 1-0047</p> <p>b) Az alkatrészek equivalentes százalékokban kifejezve.</p> <table border="0"> <tr><td>Na . . . . .</td><td>41-68%</td></tr> <tr><td>K . . . . .</td><td>1-42 "</td></tr> <tr><td>1/2 Ca . . . . .</td><td>27-06 "</td></tr> <tr><td>1/2 Mg . . . . .</td><td>26-52 "</td></tr> <tr><td>1/2 Mn . . . . .</td><td>0-21 "</td></tr> <tr><td>1/2 Fe . . . . .</td><td>0-11 "</td></tr> <tr><td>1/2 Al . . . . .</td><td>—</td></tr> <tr><td>Cl . . . . .</td><td>53-27 "</td></tr> <tr><td>1/2 SO₄ . . . . .</td><td>83-46 "</td></tr> <tr><td>1/2 PO₄ . . . . .</td><td>0-07 "</td></tr> <tr><td>HCO₃ . . . . .</td><td>18-20 "</td></tr> <tr><td>1/2 SiO₂ . . . . .</td><td>—</td></tr> </table>	Na	41-68%	K	1-42 "	1/2 Ca	27-06 "	1/2 Mg	26-52 "	1/2 Mn	0-21 "	1/2 Fe	0-11 "	1/2 Al	—	Cl	53-27 "	1/2 SO ₄	83-46 "	1/2 PO ₄	0-07 "	HCO ₃	18-20 "	1/2 SiO ₂	—	<p>2. Az alkatrészek szottott módon sóttá kombinálva.</p> <p>a) Szén-sav-sók mint carbonatok</p> <table border="0"> <tr><td>Natriumchlorid NaCl . . . . .</td><td>2-3065</td></tr> <tr><td>Kaliumchlorid KCl . . . . .</td><td>0-0931</td></tr> <tr><td>Magnes.-chlor. MgCl₂ . . . . .</td><td>3-3007</td></tr> <tr><td>Calciumsulfat CaSO₄ . . . . .</td><td>0-8439</td></tr> <tr><td>Magnes.-sulfat MgSO₄ . . . . .</td><td>1-0258</td></tr> <tr><td>Calc.-phosph. Ca₃(PO₄)₂ . . . . .</td><td>0-0331</td></tr> <tr><td>C. hyd.-carb. Ca(HCO₃)₂ . . . . .</td><td>0-9210</td></tr> <tr><td>Vashyd. carb. Fe(HCO₃)₂ . . . . .</td><td>0-0485</td></tr> <tr><td>Manganhydrocarbonat Mn(HCO₃)₂ . . . . .</td><td>0-0167</td></tr> <tr><td>Aluminiumhydroxid Al(OH)₃ . . . . .</td><td>0-0462</td></tr> <tr><td>Kovassav . . . . . H₂SiO₃ . . . . .</td><td>0-0200</td></tr> <tr><td></td><td style="text-align: right;">5-6905</td></tr> </table> <p>b) Szén-sav-sók mint hydrocarbonatok</p> <table border="0"> <tr><td>Natriumchlorid NaCl . . . . .</td><td>2-3065</td></tr> <tr><td>Kaliumchlorid KCl . . . . .</td><td>0-0931</td></tr> <tr><td>Magnes.-chlor. MgCl₂ . . . . .</td><td>3-3007</td></tr> <tr><td>Calciumsulfat CaSO₄ . . . . .</td><td>0-8439</td></tr> <tr><td>Magnes.-sulf. MgSO₄ . . . . .</td><td>1-0258</td></tr> <tr><td>Calc.-phosph. Ca₃(PO₄)₂ . . . . .</td><td>0-0331</td></tr> <tr><td>Calciumcarb. CaCO₃ . . . . .</td><td>0-0685</td></tr> <tr><td>Vascarbonat FeCO₃ . . . . .</td><td>0-0685</td></tr> <tr><td>Mangancarb. MnCO₃ . . . . .</td><td>0-0109</td></tr> <tr><td>Alumin.-hydr. Al(OH)₃ . . . . .</td><td>0-0462</td></tr> <tr><td>Kovassav . . . . . H₂SiO₃ . . . . .</td><td>0-0200</td></tr> <tr><td></td><td style="text-align: right;">5-2292</td></tr> </table> <p>Szabad és félig kötött szén-sav CO₂ 235 cm³ = 0-6234</p> <p>Kénhidrogén H₂S . . . . . 21 cm³ = 0-0322</p> <p>Az alkatrészek összege 5-7845</p>	Natriumchlorid NaCl	2-3065	Kaliumchlorid KCl	0-0931	Magnes.-chlor. MgCl ₂	3-3007	Calciumsulfat CaSO ₄	0-8439	Magnes.-sulfat MgSO ₄	1-0258	Calc.-phosph. Ca ₃ (PO ₄) ₂	0-0331	C. hyd.-carb. Ca(HCO ₃) ₂	0-9210	Vashyd. carb. Fe(HCO ₃) ₂	0-0485	Manganhydrocarbonat Mn(HCO ₃) ₂	0-0167	Aluminiumhydroxid Al(OH) ₃	0-0462	Kovassav . . . . . H ₂ SiO ₃	0-0200		5-6905	Natriumchlorid NaCl	2-3065	Kaliumchlorid KCl	0-0931	Magnes.-chlor. MgCl ₂	3-3007	Calciumsulfat CaSO ₄	0-8439	Magnes.-sulf. MgSO ₄	1-0258	Calc.-phosph. Ca ₃ (PO ₄) ₂	0-0331	Calciumcarb. CaCO ₃	0-0685	Vascarbonat FeCO ₃	0-0685	Mangancarb. MnCO ₃	0-0109	Alumin.-hydr. Al(OH) ₃	0-0462	Kovassav . . . . . H ₂ SiO ₃	0-0200		5-2292
Natrium . . . . . Na	0-9084																																																																																																									
Kalium . . . . . K	0-0488																																																																																																									
Calcium . . . . . Ca	0-4783																																																																																																									
Magnesium . . . . . Mg	0-2813																																																																																																									
Mangan . . . . . Mn	0-0062																																																																																																									
Vas . . . . . Fe	0-0027																																																																																																									
Aluminiumoxyd Al ₂ O ₃	0-0101																																																																																																									
Lithium . . . . . Li	nyomai																																																																																																									
Strontium . . . . . Sr	nyomai																																																																																																									
Sulfat . . . . . SO ₄	1-4193																																																																																																									
Chlor . . . . . Cl	1-6870																																																																																																									
Jód . . . . . J	nyomai																																																																																																									
Phosphat . . . . . PO ₄	0-0019																																																																																																									
Kovassav . . . . . SiO ₂	0-0157																																																																																																									
Hydrocarbonat HCO ₃	0-7110																																																																																																									
	5-6503																																																																																																									
Na	41-68%																																																																																																									
K	1-42 "																																																																																																									
1/2 Ca	27-06 "																																																																																																									
1/2 Mg	26-52 "																																																																																																									
1/2 Mn	0-21 "																																																																																																									
1/2 Fe	0-11 "																																																																																																									
1/2 Al	—																																																																																																									
Cl	53-27 "																																																																																																									
1/2 SO ₄	83-46 "																																																																																																									
1/2 PO ₄	0-07 "																																																																																																									
HCO ₃	18-20 "																																																																																																									
1/2 SiO ₂	—																																																																																																									
Natriumchlorid NaCl	2-3065																																																																																																									
Kaliumchlorid KCl	0-0931																																																																																																									
Magnes.-chlor. MgCl ₂	3-3007																																																																																																									
Calciumsulfat CaSO ₄	0-8439																																																																																																									
Magnes.-sulfat MgSO ₄	1-0258																																																																																																									
Calc.-phosph. Ca ₃ (PO ₄) ₂	0-0331																																																																																																									
C. hyd.-carb. Ca(HCO ₃) ₂	0-9210																																																																																																									
Vashyd. carb. Fe(HCO ₃) ₂	0-0485																																																																																																									
Manganhydrocarbonat Mn(HCO ₃) ₂	0-0167																																																																																																									
Aluminiumhydroxid Al(OH) ₃	0-0462																																																																																																									
Kovassav . . . . . H ₂ SiO ₃	0-0200																																																																																																									
	5-6905																																																																																																									
Natriumchlorid NaCl	2-3065																																																																																																									
Kaliumchlorid KCl	0-0931																																																																																																									
Magnes.-chlor. MgCl ₂	3-3007																																																																																																									
Calciumsulfat CaSO ₄	0-8439																																																																																																									
Magnes.-sulf. MgSO ₄	1-0258																																																																																																									
Calc.-phosph. Ca ₃ (PO ₄) ₂	0-0331																																																																																																									
Calciumcarb. CaCO ₃	0-0685																																																																																																									
Vascarbonat FeCO ₃	0-0685																																																																																																									
Mangancarb. MnCO ₃	0-0109																																																																																																									
Alumin.-hydr. Al(OH) ₃	0-0462																																																																																																									
Kovassav . . . . . H ₂ SiO ₃	0-0200																																																																																																									
	5-2292																																																																																																									

2. számú ábra. A kolopi gyógyvíz vegyelemzése (1893)

Nyilatkozott az ügyről dr. Rothmann József fürdőorvos, valamint dr. Bókay Árpád és dr. Pertik Ottó egyetemi tanár is, ők a következő betegségek gyógyítását vélték lehetségesnek a kút vizével: torok-gége-hörgők heveny megbetegedései, gyomorhurut, lábszárfelekélyek, orr-szem-fül hurutjai, sebek gennysejtjeinek kiszáritása, megsemmisítése.

A sikertörténet kezdetének lezárása a magyar királyi belügyminiszter úr által 1893/VI/11/65027 szám alatt kiadott gyógyvízzé minősítő irat volt, mely alapján a Végess család kénes gyógyvízként palackozva is árulhatta a Mária kút vizét.

Szükségessé vált a hidrogeológiai védőövezet kijelölését megalapozó geológiai tanulmány elkészítése, melyre Schafarzik Ferenc műegyetemi tanárt kérték föl, szintén még 1893-ban.

Bár a tanulmányt nem sikerült megszereznünk, töredékes információink alapján úgy tudjuk, hogy a víztároló kőzettestet (0-15 m-ig) a szerző nem tiszai eredetűnek tartotta, a védőidoma pedig 60 holdra és a 0-15 m-es mélységközre terjedt ki.

A kolopi föld gyógyerejének megismerés-története azonban az ásott kutak vizének vizsgálatával még korántsem ért véget, mert Végess gazda viszonylag hamar felfigyelt kutak alján felgyülemelő finom kék iszapra. Ehhez is egy korabeli legenda kapcsolódik: állítólag egy beteg bivaly megmártózott a kútból kitermelt iszapban, talán még a vízből is ivott, és láss csodát, meggyógyult. A tulajdonosnak ez végképp felkeltette az érdeklődését, ezért próbaképpen a harmadiknak elkészült Emma kútból kivett mintát 1899-ben megvizsgáltatta a neves vegyészrel, dr. Hankó Vilmossal. A kapott szakvélemény beváltotta a tulajdonos előzetes reményét:

„...a kolopi iszap összetételre nézve a leghíresebb vasas-kénes iszapok közé tartozik, melyhez hasonlót az országban még nem ismertek. A külföldi iszapok közül leginkább hasonlít a híres driburgi fürdőben használt vasas-kénes iszaphoz, a különbség a kettő között csak az, hogy a kolopi Emma-kút iszapjának sokkal több a vas, de kevesebb a kéntartalma. Ez az iszap összetételénél fogva európai viszonylatban a pöstyéni és a fangói (olasz) iszap után a harmadik helyet foglalja el.”

Miközben a kolopi víz az 1896-os millenniumi kiállításon elismerő oklevelet kapott, az iszapot további vizsgálatoknak vetették alá, immáron a manchesteri Rutherford fizikai intézetben.

1912. november 2-án a kutatást végző dr. Hevessy György a következő eredményt adta:

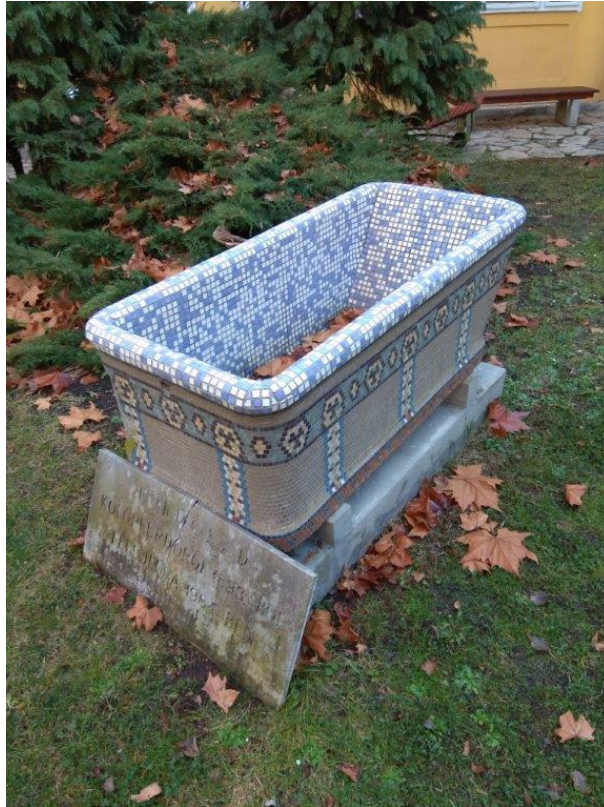
” Az első próbák közül 1908-ban kiemelt és 4 évvel később megvizsgált iszap 2,11-szer, az Irma-kútból 1912-ben, februárban kiemelt iszap 39,8-szor olyan aktív, mint a világhírű batagliai fangó, mely tudvalevőleg a legaktívabb iszapok közé tartozik, s így az Irma kút kerekén negyvenszeres fangó aktivitása a legnagyobb figyelemre méltó. Tudtával nincs iszap, amelynek aktivitása ezt felülmúlná.”

1913. október 30-án a Magyar Tudományos Egyetem II. számú Kémiai Intézetéből dr. Wesselszky Gyula egyetemi magántanár küldött szakvéleményt a kolopi iszappal kapcsolatban, megjegyezve, hogy a mintákat különböző kutakból hozták a felszínre.

A rádium-tartalmukat megvizsgálta és az adatait bemutatta dr. Hevessy Györgynek, továbbá a bécsi Institut für Radiumforschung laboratóriumában dolgozó dr. Hessnek. Összehasonlítva a hármat megállapította, hogy bár az elemzések eredménye eltérő, de az iszapban olyan mennyisége van a rádiumnak, hogy azt rádium előállítására is értékesíteni lehetne. Igaz, tette hozzá, a rádium ilyen módon való előállítása nagyon költséges lenne, ezért az iszap fürdőiszapként való hasznosítása a legjobb megoldás. (Történetünk ezen pontján egy pillanatra Vitális Sándor egy későbbi, 1936-os jelentésének végkövetkeztetése jut eszünkbe: „...a kolopi iszapban a rádium tartalom meghatározása igen költséges, nehéz és megbízhatatlan. Nehezen képzelhető el, hogy a kolopi iszaptól, melynek csak igen csekély része tartalmazhat rádiumtartalmú anyagokat, rentábilisan lehessen rádium sókat kinyerni.”) Annál is inkább - folytatta tovább szakvéleményét Wesselszky tanár úr - mert nedves állapotban rendkívül plasztikus, jól kenhető, megszáradás után szétdőrszölve vízben sokáig lebegő finom porrá oszlik szét. Mivel homokszemcséket úgyszólván nem tartalmaz, a bőrbe

dörzsölve fájó ingerlést nem okoz. Kiváló időpontban jöttek a fenti eredmények, mert az 1890-es évek végére a Végess család minden anyagi erejét összeszedve, már felépítette a fürdőt, mely a következőkből állt:

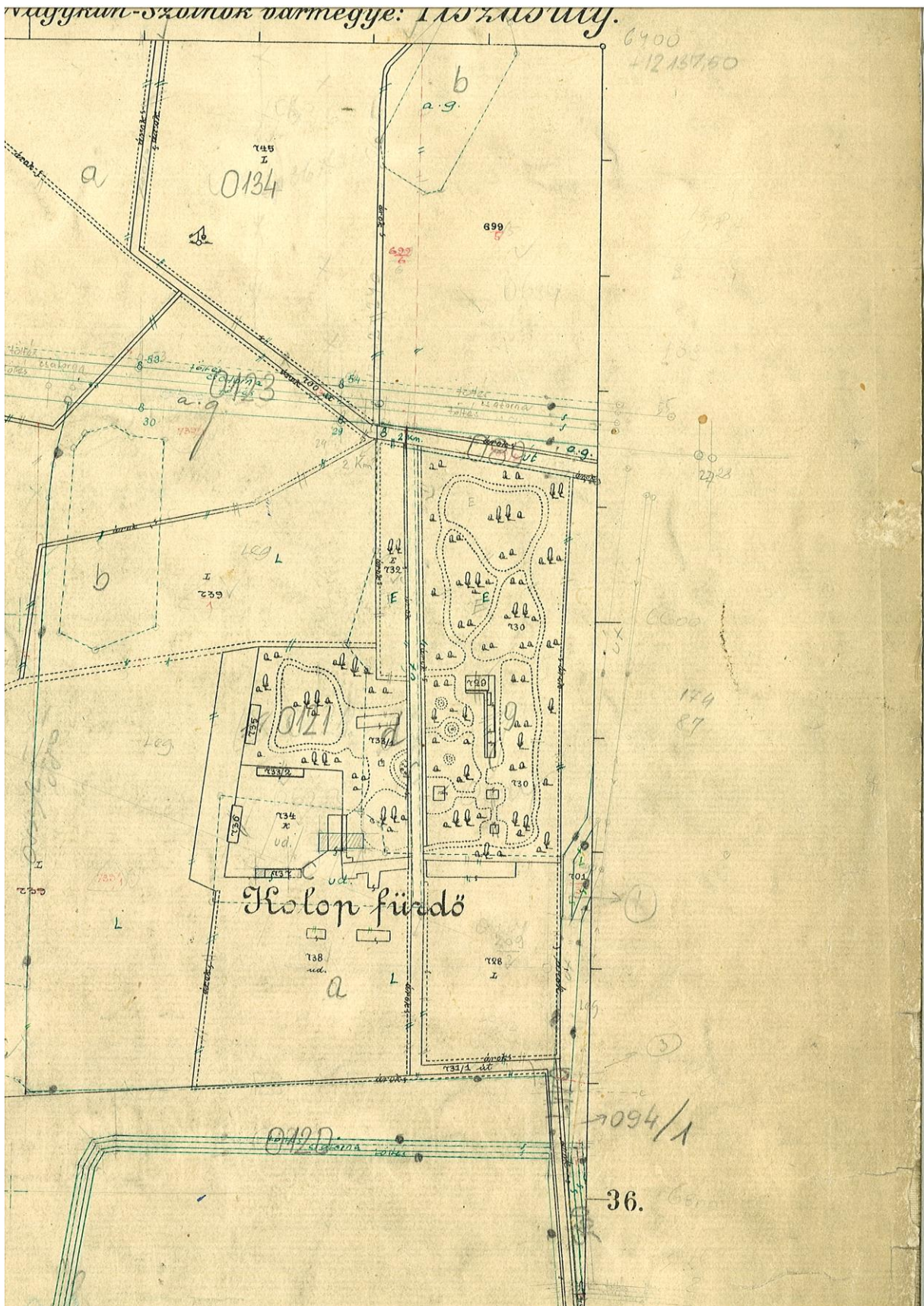
- 20 darab kád (1. számú kép)
- 20 személy részére 4 db (?) fedett beton fürdőmedence (2. számú kép)
- 30 szobás 150 ágyas szálloda illetve fogadó és vendéglő
- Postahivatal

1. számú kép. Az egyetlen megmaradt kolopi kád

2. számú kép. Az egyetlen megmaradt betonmedence romjai

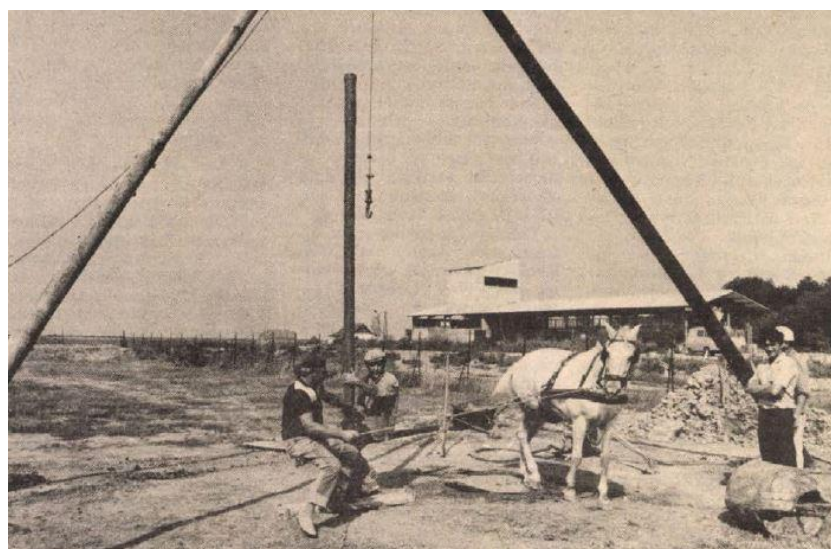

2. számú térkép. A kolozi fürdőlétesítmény egy 1903-as térképen

A létesítményhez Végess Sándor vállalkozói filozófiát is hozzárendelt, mint azt egy 1908-as reklámkiadványban is olvashatjuk: „Ez a fürdő úgy van tervezve, hogy ki-kí igényeihez mérten, olcsón találja meg a szükséges kényelmet. Olcsó eszköze kíván lenni a drága egészségnek, nem a meggazdagodás a cél, de az emberi szeretet gyakorlása, a szenvedőkön lehetőleg segíteni...Nem zajos mulatságok, hanem kellemes családi kör, előzékenység, udvariasság, jó bánásmód várják az idejövő beteg vendégeket. Olcsóság, kényelem, gyógyulás, ez a jelszó!” A hamar híressé vált rádiumos iszap más fürdők részéről is óriási keresletnek örvendett, de azt a nagy mennyiségű termelés miatt már nem a három gyógyvizes kútból, hanem külön létesített iszaptermelő aknákból termelték ki. A fürdőtelepen 40 vagonos iszapraktárat létesítettek, nagyméretű, iszapórló gépet és iszapprést működtettek, a kibányászott anyagot pedig 5 kg-os csomagolásban szállították a megrendelőknek, akik állatgyógyászati és kozmetikai célra is felhasználták.

3. számú kép. Iszapkitermelés az 1950-es években

4. számú kép. Iszapkitermelés 1984-ben Matyival

Geológusként fontos megemlíteni, hogy a bányászat során a 0-8 m közötti rész „meddőnek” számított, a kékszinű gyógyiszap lelőhelye ugyanis a 8- 17 m közötti rész. A korabeli Hankó Vilmos féle elemzés szerint, az Emma-kút iszapjának összetétele 100 C°-on való szárítás után 1000 súly részenként a következő:

Vízben oldhatók:

- Aluminumoxyd 1,0515sr
- Nátrium 2,3206 sr
- Calcium 0,4310 sr
- Magnesium 0,0359 sr
- kálium 0,7348 sr
- Chlor 0,9970 sr
- Kénsav (sulfát) 5,6044 sr
- Kovasav 0,2332 sr
- Szerves anyagok 2,9045 sr

Vízben oldhatatlanok:

- Ferrioxyd 66,6323 sr
- Ferrosulfid 1,9186 sr
- Calcium 4,9037 sr
- kalium 1,2958 sr
- Mangán 3,4706 sr
- Natrium 5,9808 sr
- kénsav 0,7362 sr
- Kovasav 4,2023 sr
- Szerves anyagok 21,021 sr
- agyag, homok földpátrészek 875,54 57 sr

Az iszap fizikai sajátosságait 1923-ban Berger István vizsgálta, és a következőket találta: az iszap képlékenységének

Alsó határa 28,6 % víztartalom,

Felső határa 13,4 % víztartalom

Képlékenységi szám: 12,2

Valódi fajsúlya 2,584

Látszólagos fajsúlya 1,075

Ami a rádiumtartalmat illeti, a bécsi Hess 10 tonna iszapban 0,0041 grammot talált.

A történet első részének végén be kell még mutatnunk a fürdő három, cementgyűrűvel bélelt ásott kútját is, mint a történet elsődleges főszereplőit.

Mária-kút (1893)

Ez a kút volt az első, és a terület délkeleti részén a magtár és az későbbi iszapgödrök között mélyült le. Schafarzik elsődleges mérése szerint 12,4 m mély volt, készítés-kori nyugalmi szintje - 7,9 m lett, évtizedekkel később ez már - 6,5 - 6,65 m-ig emelkedett. Vízadó rétege 7,6-13,3 m közé esett, a kitermelt víz hőfoka az évtizedek során 12,8 °C-ról 11,4 °C-ra csökkent. Kénes vizét a 65027 / 1893. VI 11. belügyminiszteri rendelet gyógyvízzé minősítette.

Irma-kút (1893)

A fürdő nyugati oldalán egy gazdasági épület előtt mélyült le, vízadó rétege 7,3-10,4 m közé esett. Mélységét Schafarzik 10,3 m-esnek találta, 1935-ben már csak 7,05 m volt.

A víz hőfoka 12,6 °C-ról pár évtized alatt 10,2 °C-ra csökkent, glaubersós, lítiumos-vasas vize a Mária-kúténál nagyobb erővel tört fel.

Emma-kút(1890-es évek)

A fürdőtelep keleti részén, a vendégház közelében mélyült le 13,95 m-es mélységgel, vízadó rétege 8,2- 14,3 m között volt. Nyugalmi szintje - 7,3-7,95 m között ingadozott, a vízhőfok 10,8-11,1 °C között változott. Sok iszaplerakódása volt, ez miatt lett az iszapvizsgálatok kezdeti főszereplője. (Talán ennek a gyógyiszapnak a szaga adott okot arra, hogy évtizedekkel később az említett vendégházban elszállásolt vadászpilóták „parmezán kolostorként” emlegették a helyet?)

Sümeghy József 1935-ös szakértői javaslata említést tett a kutakból kitermelhető vízmennyiségről is, 16 és 20 köbméterben adva meg azt akkor, ha hosszabb ideig nem termeltetik őket. Szerepelt a dolgozatban az is, hogy készítésük óta az említett hozamok csökkentek, mert a vízzel együtt sok iszap is a kutakba áramlott, eltömődést okozva.

Örömmel mutatnánk be a következőkben a fürdőtelep artézi kútját is, de minden felkutatására tett próbálkozásunk kudarcba fulladt. A korabeli források sem tudnak adatokat egy itteni kútról, miközben említik, hogy létezett, állítólag a kastély közelében!

1931. december 11-én a Népjóléti és Munkaügyi Minisztérium illetékes előadójának, Czárán Péter műszaki tanácsosnak is szüksége lett volna a kútadatokra, ezért 46243/1931 szám alatt levelet írt Szolnok Vármegye alispánjának:

„Felkérem Alispán urat annak a lehető sürgős közlésére, hogy Kolopfürdőn állítólag 1912. évben létesült felszökő vizet szolgáltató és később megsemmisült kút vízjogi engedélyezése során - amennyiben vízjogi engedélyezés egyáltalán történt - mily adatokat jegyeztek fel. Szükség lenne a kút mélységének és a kifolyó víz mennyiségének megállapítása, mivel ezekkel a tulajdonos Végess család nem rendelkezik”. Kutatómunkánk alapján a fenti időponttal kapcsolatban a következő megjegyzést tesszük: Tizasüly község első utcai artézi kútjának előzetes tervezői munkája pár évvel a levélben megadott időpont előtt kezdődött el, és a felkért szakértők teljesen találgatva adtak véleményt. Részlet a közegészségügyi főfelügyelő 128745/1908 számú leveléből: ”... értesítem alispán urat, hogy a földművelésügyi miniszter úr szakközegeinek véleménye szerint Tizasüly községben felszökő víz előreláthatólag csak a 350-400 méter közötti vízadó rétegből várható...terepszint alatt maradó víz azonban már valószínűleg a 100 méteren aluli mélységből is nyerhető.” Aztán 1913 elején Koczka István fúrási vállalkozó azzal állt a képviselő testület elé, hogy nyugodjanak bele a 320m-es kút 0,6m-en adott 10l/p-es hozamába, mert lejjebb a talaj nagyon kemény, és ha 350m-ig továbbfúratnak, még ezt is elveszíthetik. Ha van a közelben ismert adatú mélyebb kút, pláne egy jó hozamú 347m-es, valószínűleg nem így alakul a történet, ugyanakkor tény, hogy a szolnoki levéltár nyilvántartása az alispáni iratok jegyzékében 3280/1911 szám alatt tényleg egy kolopon létesített mélyfúrású kút engedélyezését említi, csak éppen a lényegét tartalmazó iratanyag hiányzik hozzá! A fürdőtelep sikerességén persze a fentiek nem változtattak,

érdeklődött iránta az Országos Közegészségügyi Tanács, a Munkás Pénztár és a Vöröskereszt Egyesület, sőt, kipróbálását ajánlották a Hadparancsnokságnak is a beteg katonák gyógyítására.

1915-ben - már a nagy háború idején - egy transzportot ki is utaltak ide, a felügyeletet pedig a szolnoki kerületi parancsnokságra bízták. Nemák százados egy törzsorvos kíséretében tartott itt helyszíni szemlét, majd 300 katonára részére javasolták a fürdő igénybevételét. Volt azonban egy jelentős megoldandó gond is: a létesítmény jobb megközelítéséhez szükség lett volna 3km kövesút kiépítésére, mert a meglévő dűlőút esős időben alig volt járható.

Megtekintette a helyet gróf Szapáry György volt főispán is a Vöröskereszt megbízásából, és jelentésében szintén járhatatlan útviszonyokról nyilatkozott. Végess Ilona harmadik éves orvosnövendék 1918. február 10-én levelet írt az ügyben a főispánnak:

„Ez a Kolopfürdőn keresztül vezetendő kövesút annyi sok tiszasülyi és kőtelki lakosnak is érdeke, így többek között a Schwarcz-féle kisgazdák, Vallyon telepeseken kívül sok tanyai lakos anyagi fejlődésének feltétele... Főispán úr annyiszor tapasztalt jóindulata bátorít fel, hogy jelen kérésemet előadjam, mert az a hitem, hogy ha a Főispán úr kezébe veszi az ügyet, a legrövidebb idő alatt létesül az annyira szükséges kövesút.”

Aztán a háború vége felé már a kövesút hiánya volt a Végess család legkisebb gondja. A fürdőtelep először a Vöröskereszt kórház kiegészítő kórháza lett, majd jött a vörös uralom, mely alatt a régi iratok szerint a tulajdonosoknak menekülniük kellett kolopi otthonukból. A történet folytatódása magától értetődő lett: *„a kommunista csőcselék az elárvult fürdőt kirabolta s értékes felszerelését elpusztította.”*

De még ez is kevés volt ahhoz képest, ami a román megszállás után következett: a vörösök által megkímélt létesítményeket Nicolescu tábornok itt állomásozó 35.000 embere végleg megsemmisítette. A fürdő parkjának 20-25 éves fáit, melyeket a szikes talajon nagy küzdelemmel neveltek fel, megtizedelték. Vandalizmusok még arra is kiterjedt, hogy a vidék egyetlen jó vizűnek mondott artézi kútját tönkretegyék. A helyzet felemésztette a Végess család vagyonát, de nem kívánták feladni az álmaikat, ezért 1927. február 8-án özvegy Végess Sándorné több családtaggal együtt levelet írt Vass József magyar királyi népjóléti miniszternek Budapestre:

„Kegyelmes Uram! Alulírottak azon alázatos kéréssel fordulunk Nagyméltóságod elé, hogy a román megszállás következtében elpusztított és teljesen kifosztott Kolop fürdő újból való felépítését állami kártalanítás vagy kamatmentes kölcsön útján, annak közérdekű voltánál fogva megvalósítani kegyeskedjék... Legyen szabad remélnünk, hogy Nagyméltóságod Alföldünk ezen egyetlen nagy értékű gyógyhelyét közérdekűnek minősíti, és rövidesen elrendeli annak felépítését.

Érveink: 1. Kolopfürdő gyógyfaktorai már külföldön is jól ismertek.

2. az International Socielity of Medical Hydrology-nak vezetője D.T Fox és több angol orvos dr. Végess Róza előtt úgy nyilatkozott, hogy 1928-ban Magyarországra jönnek és reményeik szerint Kolopfürdőt már felépítve találják.

3. A Nemzetközi Orvosnők Egyesülete a prágai kongresszuson reményét fejezte ki Végess doktornőnek, hogy 1928-ban Kolopfürdőre látogatnak és ott működő gyógy-tevékenységet láthatnak.

A fentiek alapján kérjük tehát Nagyméltóságodat, hogy az ez évi költségvetésből 1 millió pengőt kamatmentes kölcsönként kiutalni szíveskedjen.”

Valószínűnek tartjuk, hogy a Végess család kapott segítséget, mert 1935 nyarán a terület újabb védőidom tervének elkészítésével megbízott dr. Sümeghy József geológus a következőket írta tanulmányában:

„A háborút követő és a mai nehéz hazai viszonyok - természetesen - nem engedték meg a fürdő mostani birtokosainak, hogy Kolopot békebeli állapotába visszaállítsák... (mégis) ...mindent megtesznek, hogy a fürdőt modern színvonalra emeljék... a fürdő épülete múlt nyáron porig leégett teljes berendezésével, s az ma már újra áll, sőt tervbe van véve még egy másik fürdőépület létesítése is. A fürdő épülete, iszapmedencéje, a fürdő szállodája és melléképületei ma már ismét használható állapotban vannak, s a fürdőszálloda újra megtelik minden fürdőévadban idejárom betegekkel.”

Közéjük tartozott Török Imre esperes is, aki a „Nemzeti Jövők” című kiadvány 1935 október 26-i számában a következőket írta: *„Elkésett fecskék voltunk, gyógyulást kereső betegem és én. Meghülésből eredő fájdalmak gyógyulását hozza meg e helynek áldásos vize s különösen iszapja, amelyben az a világon oly ritka csodaelem: a rádium található. Én azt a helyet nem „Kolop”-nak, hanem „Isten szigetének” nevezném. Az egyenes rónából, mint tenger vizéből a sziget, emelkedik ki a szép falombos park... melynek területén vannak a fürdőházak, szobák. Nem ragyogóak... hiszen a szegény Magyarországon, annak is sziksós síkságán van ez a hely, amelyre mintha az ég szállott volna rá, kékes égszínű az iszapja. Iszapjában mintha a kegyes Ég gyógyítana egyenest. Áldott, áldott legyen az „Isten szigete.”*

Az első világháború alatt tönkretett Kolopi fürdőtelep a fentiek alapján az 1930-as években már próbált elfogadhatóan működni, ezért az iszapot felhasználó fürdők hálásak is voltak a Végess családnak.

A budapesti Gellért fürdő 1920-tól használja az iszapot, 1929-ben pedig 100 cm³-es tégelyekben forgalomba hozta a GEKOL nevű folyékony szappant, 30 gr-os porcelán tégelyekben pedig a GEKOL krémet, mely ennek az iszapnak a felhasználásával készült. Szállítottak az iszaptól az 1920-as években Angliába a szappan-trösztnek és Japánba a mikádónak, de állandó piacot jelentett Németország és Svédország is.

Információink szerint a fürdőben ekkoriban dr. Végess Árpádné és orvos testvére dr. Rege Károlyné gyógyította a betegeket, akik között egyre inkább megfordultak jómódú magyarok és külföldiek is. *„Kicsi, válogatott közönség volt itt. Nem engedtek be akárkit, még akkor sem, ha a magas költségeket tudta volna fizetni”* – nyilatkozta 1973-ban a Szolnok megyei Néplap tudósítójának Csajbók András tiszasülyi párttitkár. A felmerült igények miatt szükségessé vált egy kis repülőtér kiépítése a közelben, ahonnan fogatokkal szállították be a légi úton érkezőket az intézménybe.

A nemzetközi hírűvé és ekkoriban már valószínűleg egyre drágábbá váló fürdő életébe aztán 1940 nyarán ismét beleszólt a nemzetközi politika. A második bécsi döntést követően július 12-én megérkezett az említett repülőtérre a szolnoki vasúti híd védelmével megbízott „Kőr Ász” nevű magyar vadászrepülő század kilenc gépe, és töltöttek ott a pilóták a szandai repülőtér építésének befejezéséig kb. másfél hónapot.

5. számú kép. Kolopfürdő és repülőtere 1940-ben

A második világháború végén a fürdőtelep létesítményei végleg elpusztultak, mert a községet Kótelek felől megközelítő szovjet katonák megütköztek a létesítményt megszálló németekkel. *„Amit pedig nem végeztek el a bombák, a légnyomás, azt megtették a környékeliek. A háború utáni szűkös napokban sok minden került tűzre innen, a Kolopfürdőből is”* – mesélte el erről Bábi Gizella, a fürdőlétesítmény tulajdonosainak egykori telekszomszédja 1984-ben egy újságírónak. Ma már az egykori létesítményeknek a nyomai sem nagyon láthatóak, egyedül egy sérült betonkád és az iszap bányászat maradt meg, utóbbi is csak időszakos tevékenységként.

Utószó

Véget ért tehát másodszer is a kolopi fürdő története, és most már végleg. A Végess család megmaradt tagjainak esélyük sem lehetett az újrakezdésre, hiszen mint egy 1969-ben készült helytörténeti tanulmány írta, a helybéli „népnyzó nagybirtokosok” elítélésre szorultak... Mint azt Végess Árpádné (és Végess Róza) 1945. április 23-án kelt levele bizonyítja, némi naív reménykedést leszámítva tisztában voltak az orosz megszállás következményeivel:

„Tisztelt Megyei Földbirtokrendező Tanács!

Alulírott tisztelettel előadom, hogy a 600/1945. M. E. számú rendelet alapján Tizzasüly és Tiszaroff községek határában levő földbirtokaim igénybe vétettek, s azok szétosztattak.

Tizzasüly községben levő, un. kolopi birtokomból lett ugyan részemre bizonyos terület meghagyva, de az nem alkot egy gazdasági és intenzív gazdálkodásra alkalmas egységet... Ezek után kérésem oda irányul, mely szerint a részemre meghagyandó, illetve a kiosztás alól mentesítendő terület a tizzasülyi 853. számú telekkönyvi betétben... jelöltessenek ki.

Indoklásul legyen szabad még előadnom, hogy ... a 853. számú betétföld ingatlanok túlnyomó részben tanya és az azt környékező parkos helyből állnak... ezen terület vissza maradásával lehetősége megmarad, hogy az ismeretes és világhírű rádiumos és néhány év óta szünetelő fürdő a szenvedő emberiség gyógykezelésére megnyitassék.

Teljes bizalommal vagyok tekintetes Megyei Földbirtokrendező Tanács szíves és megértő jóindulata iránt, annál is inkább, mert ősi és szüleimtől örökölt birtokomnak csak egy kis töredékét igyekszem javamra és megélhetésem biztosítására visszatartani...

Végessnének a birtok jövődéli örökösével Ondrejovich Kázmérral ekkoriban már nem kellett számolnia a napi munkában, mert néhány megmaradt levél szerint egy ideig a Szovjetunió-beli 7181/4. számú láger lakója lett.

1946. november 7-i levelében megírta Végessnének – Pici néni -, hogy él és jól van, egy év múlva pedig már azt közölte, hogy 78 kiló a súlya és rövidesen hazatérhet.

Ez meg is történt, és egy ideig úgy tűnt, talán megvalósulhatnak a család jövőre vonatkozó tervei.

Részlet a Szolnok megyei Földhivatal 1949. január 20-i leveléből (887/1949 sz.):

„Az Országos Földhivatal 381623/1948 II. 3. számú véghatározatában utasította a Megyei Földhivatalt, hogy dr. Végess Árpádné tiszasülyi ingatlanának 100 kataszteri holdat meghaladó részét vegye igénybe úgy, hogy a 100 kataszteri holdba Kolopfürdő egész területe beszámítandó.”

Egy forrásunk szerint 1945 után Tiszasüly község vezetése két helyi termelészövetkezettel és az állami gazdasággal összefogva megpróbálta a létesítményt újjáépíteni, de a háború utáni gazdasági helyzetben ehhez anyagi forrást nem kaptak.

Visszatérve a Végess családra, további sorsukról túl sok jót nem hallottunk. A rendelkezésünkre álló fotók alapján Ondrejovich Kázmérnak hazatérése után megengedték, hogy iszapkitermelő segédmunkásként dolgozzon Kolopon, de Végessnével együtt az új rendszer emberei sokat bántalmazták őket.

Valószínűleg ez és/vagy a fürdőlétesítmény újjáépítésének reménytelenné válása vezetett oda, hogy dr. Végess Árpádné tulajdonos 1951 május 29-én kolopot felajánlotta állami tulajdonba vételre, így az a Fővárosi Gyógyfürdők és Gyógyforrások kezelésébe került.

Ekkor már ismert volt a Debreceni Tudományegyetem Orvostudományi Fizikai Intézetében elvégzett mérés eredménye, mely szerint *„... úgy a helyszínen végzett Geiger-Müller féle számlálócsöves sugármérő vizsgálatok, mint a különböző helyekről, valamint a jelenlegi folyamatos kitermelésből vett iszapminták laboratóriumi megvizsgálása negatív eredménnyel végződött, tehát a kolopi iszap számottevő radioaktivitást nem tartalmaz.”*

Mindettől függetlenül a terület hasznosítása folytatódott, 1962-ben megépítésre került az új gondnoklakás, az iszapfelhasználás pedig az egyes években a következőképpen alakult a Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Zrt. kimutatásával:

Az iszapkezelések számszerű alakulása	Az iszap egységára: Ft
(Gellért, Széchenyi, Lukács fürdőkben 1993-ban.:	3.000.-/q
1997-ben:	9.000.-/q

év	iszapkezelések (ezer fő)	1960 = 100 %
1960.	340	100
1970.	175	52
1980.	99	29
1990.	58	17
1991.	51	15
1992.	49	14
1993.	23	7
1996.	21	6
1997.	21	6

Az elmúlt évtizedekben többször is próbálták a süllyek újjáépíttetni a fürdőt – sikertelenül. Ismereteink szerint utoljára 1998-ban Tizzasüly község akkori polgármestere Baksay Endre hívott össze tanácskozást a gondnoklakás helyiségében azért, hogy az egykori fürdő létesítményeinek újbóli felépítésére - lehetőleg egy termálkút fúrásával együtt - a tulajdonost rábeszélje.

A Budapest Gyógyfürdői és Hévízei Rt. elnök vezérigazgatója, dr. Horváth Gábor elvileg egyetértett a polgármester javaslatával, de mint mondta, felelős vezetőként nem tekinthet el egy tanulmányterv elkészítésétől, mely gazdaságossági számítást is tartalmaz. Más jelenlevők is csatlakoztak véleményéhez, majd közösen megállapították, hogy egy termálkút néhány tízmillió költsége elenyésző lenne az épületek, medencék árához képest.

Ekkoriban egyébként már kistraktor forgatta a fűróberendezés fűrószárát, de a helyiek még emlékeztek arra, hogy 1987-ig Matyi, a nagyon okosnak bizonyuló szürke ló dolgozott a torony alatt...

Felhasznált irodalom

1/ Barabás I. 1998: Kolopfürdő új életre kel? Közép-Tisza augusztusi szám KÖTIVIZIG kiadvány

2/ Dr. Beck B. és mtsai 1995: A fővárosi fürdők 75 éve. 3. Kolopi gyógyiszaptermelő telep. Pp. 72 – 79

3/ Becze Cs. 2007: „Kőr ász.” Egy vadászpilóta század története 1936 – 1941. Püski Kiadó pp. 1-165

4/ Bede F. V. 2009: Utazzon a nem létező fürdőbe! Új Néplap március 18.

5/ Beller Á. 1998: Kolopi sárárany. A Reform Független politikai hetilap cikke.

6/ Bitsey A. 1973: A kolopi kincs. Az Alföld Hévíze lehetne. Szolnok megyei Néplap november 25.

7/ Dr. Császár F. 1989: Tizzasúly – Kolopfürdő. A „Föld napja 92” pályázatra beadott tanulmány. pp. 1-5

8/ Gedeonné R. M. 1973: Fosszilis folyóvízi üledékek mikromineralógiai spektrumának értelmezése recens hordalékvizsgálatok alapján. Földtani Közlöny 103. kötet 3 – 4. szám pp. 285 – 293

9/ Gedeonné R. M. 1975: Adatok az Észak – Alföld üledékösszetételének ismeretéhez. MÁFI Évi Jel. az 1973. évről. pp. 179 – 194.

10/ Gedeonné R. M. 1976: Pliocénvégi – negyedkori üledékciklusok mikromineralógiai spektruma a Szarvas – 1 sz. fúrásban. MÁFI Évi Jel. az 1974. évről pp. 171 - 183

11/ Dr. Horusitzky F. 1936: Levél a Bányakapitánysághoz a kolopi védőterület ügyében. Kézirat pp. 1 – 6

12/ Járomi I. és mtsai 1969: Tizzasüly község története. Kézirat, pp. 24-53

13/ Karácsony S. – Margittai E. – Bellosevich S. 1959: Szakvélemény és védőterület javaslat a kolopfürdői iszaptermeléshez. FTV Mérnökgeológiai oszt. pp. 1 – 5

14/ Dr. Kovács L. 1998. Kolopi iszapkitermelő telep és üzem gazdaságosabb működtetésére vonatkozó javaslatok. Budapest gyógyfürdői és hévizei Rt. pp. 1 – 14.

15/ Magó K. 2017: A szolnoki katonai repülőtér története. Zounuk 31. Levéltári Évkönyv pp. 127-157

16/ Molnár B. 1964: A magyarországi folyók homoküledékeinek nehézasvány összetétel vizsgálata Hidr. Közl. 8. sz. pp. 347 – 355

17/ L. Murányi L. 2009: Iszapba ragadt iszapügy Kolopon. Új Néplap február 9.

18/ Rónai A. 1972: Negyedkori üledékképződés és éghajlattörténet az Alföld medencéjében. MÁFI Évkönyv LVI kötet 1. füzet. pp. 1 – 421

19/ Sümeghy J. 1935: Szakértői javaslat a Jász – Nagykun – Szolnok vármegyében fekvő Kolop – fürdő védőterületének megállapítása ügyében. Kézirat, pp. 1 – 38

20/ Sümeghy J. 1939: A Győri – medence a Dunántúl és az Alföld pannóniai üledékeinek összefoglaló ismertetése. M. kir. Földtani Intézet Évkönyve XXXII. kötet 2. füzet pp. 1 – 252

21/ Temesközi F. 1984: Emlékek a bonbonos dobozban és a fák között. Szolnok megyei Néplap szeptember 14.

22/ Temesközi F. 1984: Az iszapbányászok meg a szürke ló. Szolnok megyei Néplap szeptember 15.

23/ Temesközi F. 1984: Ha gyógyítóhely, akkor továbbra is csak térképen. Szolnok megyei Néplap szeptember 16.

24/ Végess S. – Dr. Rottmann J. 1908: Magyarország legkëndúsabb gyógyvize és fürdője Kolop. Eger, Egri Nyomda és Részvénytársaság kiadványa pp. 1 – 15

25/ Végess I. 1918. Levél a főispánnak Kolopfürdő támogatása ügyében. Kézirat, pp. 1 – 3

26/ Dr. Vitális S. 1936: Jelentés a kolopi rádium-tartalmú iszapról. Kézirat, MÁFI adattár, pp. 1-4